ՀՏԴ 82.09

Արտասահմանյան գրականություն

Միրվարդ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ
ԱրՊՀ ռոմանագերմանական լեզուների ամբիոնի դոցենտ, բ.գ.թ.
E-mail: sirasuhi@rambler.ru

ՊԱՏՈՒՄԻ ԹԵՄԱՏԻԿ ԵՎ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԳԱՄԻԴ ԱՄԻՐՈՎԻ «ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐ ԴՐԱԽՏՈՒՄ» ՎԵՊՈՒՄ

Սույն հոդվածը նվիրված է դաղստանցի հրեա գրող Գամիդ Ամիրովի «Արցունքներ դրախտում» վեպի արդիական նշանակությանը: Ամբողջ պատումի ընթացքում բացահայտ է գրողի կողմնորոշումը դեպի ընթերցողը, նրա սուբյեկտիվ նպատակադրումը: Նա ուղղորդում է դեպի կոնկրետ իրավիճակ, որից կործանվում են բազմաթիվ ճակատագրեր: Ըստ այդմ, հեղինակի նպատակը վերածվում է կոչի. պատմության ու ճշմարտության հանդեպ խնամքով վերաբերմունքի, սերունդներին ճշմարիտ պատմության փոխանցման: Առանձնապես երբ այդ պատմությունը հնագույն է ու հարուստ:

Վեպի հիմքում 2020թ. արցախյան պատերազմն է, որի պատճառների ու գործողությունների ընթացքի մասին աշխարհին ոչ ճիշտ ներկայացնելու խնդիրը ստիպել է հեղինակին ձեռք բերել իրական պատմություններ և դրանց հիման վրա ստեղծել մտացածին կերպարներ: Վեպի նարրատիվը ընկալվում է որպես հայապատում, որի առանցքը հանգամանքների բերումով պատերազմում հայտնված հայ երիտասարդի՝ Մարատի պատմությունն է: Մարատը որպես հավաքական կերպար տիպական, խտացված գծերով ներկայացնում է

այն հերոսական ոգին, որ փոխանցվել է նախնիներից՝ հնագույն շրջաններից:

Քաղաքացիական պարզ գիտակցման ու ազգային էթնիկ ինքնագիտակցման հակադրությունը՝ որպես հիմնարար գաղափար, ներգործման խորքայնությամբ փոփոխության է ենթարկում մոտիվների՝ առանձնապես սիրո ու ընկերության ընկալման պատկերը: Դեպքերի տարածաժամանակային զարգացման ընթացքում խարխլվում է նաև Մարատի և ադրբեջանցի ընկերոջ՝ Էլչինի ընկերությունը: Սա տրամաբանական ավարտ է: Չենթարկվելով հրամանին ու Զաքիրին սպանելով՝ Մարատի կերպարային ինքնուրույնությունը՝ որպես ֆաբուլային առանձնահատկություն, ձևավորում է իր տարբերակը :

Բանալի բառեր՝ Գամիդ Ամիրով, կեղծիքի և ճշմարտության հարաբերություն, արցունքներ դրախտում, հայ ժողովուրդ, Արցախյան պատերազմ, էթնիկ հիշողություն, կերպարի զարգացում, հերոսապատում, հայապատում, ընկերության մոտիվ, սիրո մոտիվ:

С.Степанян

АКТУАЛЬНОСТЬ ТЕМАТИЧЕСКИХ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ В РОМАНЕ ГАМИДА АМИРОВА "СЛЕЗЫ В РАЮ"

Статья посвящена актуальности романа дагестанского писателя еврейского происхождения Гамида Амирова "Слезы в Раю".

На протяжении всего рассказа прослеживается субъективная устремленность писателя на читателя, которая ведет к конкретной ситуации, в результате которой рушатся судьбы людей. В результате целью автора становится призыв и бережное отношение к истории и истине, умение передачи от поколения к поколению реальные события, особенно когда эти события имеют древнюю и богатую историю.

В основе романа лежит арцахская война 2020 года, где автором была поставлена задача, с помощью реальных историй и вымышленных героев представить миру эту войну и изменить их отношение к этой проблеме.

Главным героем романа по стечению обстоятельств становится молодой армянин по имени Марат, который является собирательным образом героя и представляет героический дух своих предков.

Противопоставление простого гражданского сознания и национального этнического самосознания, как фундаментальной идеи, глубоко воздействует на картину восприятия мотивов, особенно любви и дружбы. В ходе пространственно-временного развития событий расшатывается дружба Марата и азербайджанского друга Эльчина. Это логичный конец. Не подчиняясь приказу и убивая Закира, образная самостоятельность Марата, как и его сюжетная особенность формирует его тип.

Ключевые слова:*. Гамид Амиров, отношения лжи и правды, "Слезы в раю", армянский народ, Арцахская война, этническая память, развитие образа, героизация, мотив дружбы, мотив любви.*

S.Stepanyan

THE RELEVANCE OF THEATRICAL AND CONCEPTUAL ASPECTS IN HAMID AMIROV'S NOVEL "TEARS IN PARADISE"

The article article deals with the topicality of the novel “Tears in Paradise” by the Dagestan Jewish writer Hamid Amirov. The writer’s orientation towards the reader and his subjectivity is obvious throughout the whole story. He creates a situation, where many lives were lost and the author’s goal turns into an appeal as a careful attitude to history and truth, the ability to convey a true history from generation to generation, especially when the history is ancient and rich.

The novel is based on the events of Artsakh War of 2020, misrepresentation of which forced the author to find real stories and create fictional characters based of them. The narrative of the novel is perceived as the history of the Armenians, where the story of a young Armenian Marat who happened to be in the war. Marat takes the central place as a complex character represents the heroic spirit of the ancestors.

The juxtaposition of simple civic consciousness and national ethnic self-consciousness, as a fundamental idea, deeply affects the picture of the perception of motives, especially love and friendship. In the course of the spatio-temporal development of events, the friendship of Marat and his Azerbaijani friend Elchin is also shaken. This is the logical end. Disobeying the orders and

killing Zakir, Marat's independence as a character forms his type as a fabulous feature.

Key words: *Hamid Amirov, the relationship of lies and truth, "Tears in Paradise", the Armenian people, the Artsakh war, ethnic memory, image development, heroization, Armenian language, the motive of friendship, the motive of love.*

Կան ստեղծագործություններ, որոնք լույս են տեսնում հեղինակ-ընթերցող սուբյեկտների միջև նպատակային կապի ստեղծման, դրա ընկալման արդիականությամբ, թերևս նաև այն դեպքում, երբ հեղինակը մնում է արտատեքստային մակարդակում: Դաղստանցի հրեա գրող Գամիդ Ամիրովի «Արցունքներ դրախտում» վեպը (2022թ.), որը ներկայացնում է 2020թ. արցախյան պատերազմը, պատկանում է վերոնշյալ ստեղծագործություններին: Նշենք, որ հեղինակի սույն և դրան նախորդող երկերը («Կիսվող սիրտ», «Սանդուղքների թռիչքը», «Առյուծը և արևը», «Եղբոր ստվերը» և այլն) կերտվել են իրական պատմությունների ու ապրումների հենքով, ինչը գեղարվեստականության տեսանկյունից գրականագիտության մեջ բնորոշվում է որպես. «*ստեղծագործության մեջ կյանքի արտացոլման ճշմարտացիություն, մարդկային հոգեբանության և ապրումների բացահայտման խորություն*»[1]: Ստեղծագործական մտահղացումից մինչև գեղարվեստականացում հեղինակն ունեցել է հոգեբանական հաղթահարումներ նախ Թուրքիայում, երբ սեղանի շուրջ անվայել արտահայտություններ են հնչեցրել հայերի մասին, ապա Ռուսաստանում, նաև բաց հարթակում: Joernalist.am-ին տված հարցազրույցում այս մասին Գ.Ամիրովն ասել է.«*Գիրքը գրելու գաղափարն առաջացավ այն ժամանակ, երբ Instagram-ում գրառումներ էի անում հայերի և պատերազմի մասին: Գրում էի, որովհետև ցանկանում էի մարդկանց ցույց տալ իրականությունը: Շատերը դրա մասին չգիտեն, և շատերը սխալ պատկերացում ունեն: Նրանք կարծում են, թե Արցախը պատկանում է Ադրբեջանին: Ես նպատակ ունեի փոխելու այս կարծիքը, որն ամրացված է այդ մարդկանց մտածողության մեջ*»[2] «Հայ տեսակի» հետ կապված մանկական հիշողություններով, հայ ժողովրդի պատմության խոր իմացությամբ, զարմանքով ու զայրույթով է հեղինակը նկատում, թե ինչպես է վարպետորեն աղավաղվում պատմական ճշմարտությունը: Սա որպես պաշտոնական քաղաքական ուղի ձևավորվել է Թուրքիայում հայոց

---

[1] *Ջրբաշյան Է., Գրականագիտության ներածություն, Բանարվեստի հիմունքներ, Եր.,ԵՊՀ հրատ., 2011. էջ 108;*

[2] *Արցախը դրախտային երկիր է՝ ողողված արցունքով և արյունով. դաղստանցի գրող Գամիդ Ամիրով: Տես՝ Joernalist.am 26.05.2022:*

ցեղասպանության մերժողականությունը գաղափարայնացնելու նպատակով ու գրականության մեջ փաստացի նորություն չէ, մինչ դրա փուլային զարգացումը տեսանելի է դառնում գրական նոր մոտիվներով: Արդի եվրոպական գրականությունը առանցքային է դարձնում գեղարվեստականության քրեաիրավական նշանակությունը (Վ.Էգգերս, «Հայոց դարպասը»):

Ամբողջ պատումի ընթացքում բացահայտ է գրողի կողմնորոշումը դեպի ընթերցողը, նրա սուբյեկտիվ նպատակադրումը: Նա ուղղորդում է դեպի կոնկրետ իրավիճակ, որից կործանվում են բազմաթիվ ճակատագրեր: Ըստ այդմ հեղինակի նպատակը վերածվում է կոչի. պատմության ու ճշմարտության հանդեպ խնամքով վերաբերմունքի, սերունդներին ճշմարիտ պատմության փոխանցման: Առանձնապես երբ այդ պատմությունը հնագույն է ու հարուստ. «*Ուղղակի կարդացեք և փորձեք հասկանալ մարդկանց վիշտը, մխրճվել նրանց հոգու մեջ և հասկանալ հայկական ինքնագիտակցության ողջ խորությունը*»[1]: Սա դառնում է վեպի գաղափարական հիմքը, որին լրացվող թեմատիկ կենցաղային, պատմական, պատմաավանդական, քաղաքական և այլ շեղումները, այուժետային հավելյալ գծերը ընթերցողին հանգեցնում են պատերազմի դառը փիլիսոփայության ընկալման շրջանակում Արցախյան պատերազմի թեմայի խոր ըմբռնմանը: 2020թ. արցախյան պատերազմի պատճառների ու գործողությունների ընթացքի մասին աշխարհին ոչ ճիշտ ներկայացնելու խնդիրը ստիպել է հեղինակին ձեռք բերել իրական պատմություններ և դրանց հիման վրա ստեղծել մտացածին կերպարներ: Այսինքն՝ այստեղ պատումն իր ուժը ստանում է հորինվածքի արժեքային գլխավոր համադրական բևեռների՝ ճշմարտության ու կեղծիքի հարաբերությունից: Հաշվի առնելով, որ վեպի գլխավոր կերպարի զարգացմանը խթանող հերոսական իրավիճակները հայ ժողովրդի պատմության համապատկերում բխում են էթնիկ գոյի տեսակից, վեպի նարրատիվը ընկալվում է որպես հայապատում կամ հերոսապատում, որի առանցքը հանգամանքների բերումով պատերազմում հայտնված հայ երիտասարդի՝ Մարատի պատմությունն է: Կերպարային ձևավորումն այս պատմության մեջ իրականացվում է խորհրդածությունների, մտորումների դրվագներով, արտաքին փոխներգործման ու ներուժի միահյուսմամբ, և Մարատը՝ որպես հավաքական կերպար, տիպական, խտացված գծերով ներկայացնում է այն հերոսական ոգին, որ փոխանցվել է նախնիներից՝ հնագույն շրջաններից: Հայոց ցեղասպանությունը, հայերի մասնակցությունը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին, Ադրբեջանի հետ 90-ականների

[1] ***Ամիրով Գ.***, *Արցունքներ դրախտում, վեպ, Բուկինիստ, Եր., 2022, էջ 6:*

հակամարտությունը դիտարկվում են Արցախյան պատերազմի նախապատմության կառույցում: Դրանից է, որ վեպում խախտված են ժամանակային սահմանները, անցյալի հետքերով ներկան կորցնում է ժամանակագրական չափերը և դառնում մարդկային քաղաքակրթության գոյատևման ուղենիշ: «*Այն ներքին էությունը, որ ապրում է մեր մեջ հազարամյակներով, զսպել չի լինի:……Դու երբեք չպետք է մոռանաս, թե ով ենք մենք: Դու միշտ պետք է պատվով կրես քո խաչը և հպարտանաս նրանով, որ հայ ես: Բայց քո բանականությունը միշտ պիտի առաջ լինի նրանցից, ովքեր քո կողքին են*»[1]: Ըստ այդմ, վեպը ճշմարտապատում է ու նաև հուշագիր՝ նվիրված 2020թ. արցախյան պատերազմի անմեղ զոհերի հիշատակին: Այս առումով այն կարևոր է ու խիստ այժմեական:

Ժամանակի ու տարածության փոփոխական ընկալմամբ զարգացող գլխավոր կերպարը ստեղծում է էթնիկ ամբողջության գոյության փիլիսոփայությունը, և այստեղ հեղինակի նպատակը ներհայեցողական է ու դիդակտիկ: Այս նպատակին են ծառայում Շահան Նաթալու, Անդրանիկի, Սողոմոն Թեհլերյանի, Մոնթե Մելքոնյանի հերոսական բնութագրերը վեպում, Ազատի մահը (էջ 204-205), Էլչինի ու Մարատի հոր՝ Աշոտի երկխոսությունը, (էջ 280-285), Զաքիրի սպանության նախաձեռնումը (էջ 264-265): Չենթարկվելով հրամանին ու Զաքիրին սպանելով՝ Մարատի կերպարային ինքնուրույնությունը՝ որպես ֆաբուլային առանձնահատկություն, ձևավորում է իր տարբերակը: Ուրեմն այն վեպ-էպոպեա է, որն ունենալով տարածաժամանակային ընկալման տարրեր, գլխավոր կերպարին՝ Մարատին պահում է Արցախյան պատերազմի կիզակետում և ցույց է տալիս ոչ միայն հերոսի կերպարանափոխությունը որոշակի հանգամանքներում, այլև կերտում է արցախցիների ճակատագրի շրջադարձային կետի պատկերը՝ շարադրանքում ներառելով մեծ թվով կերպարներ՝ հիմնական և երկրորդական:

Պատումի էպիկական բնութագիրը ծավալի, հերոսների քանակի ու տարբեր ճակատագրերի նկարագրությամբ կերտում է բազմամոտիվ մի իրադրություն, որը ցույց է տալիս հասարակական ու անհատական ներքին խնդիրների առաջացման քաղաքականությունը, ինչը ներտեքստային է ու հեռանկարային, առանձնապես բնաբաններում .

Արևն ավելի է ջերմացնում սիրելի հողում,
Մենք մոտենում ենք հայրենի աղբուրից ջուր խմելու՝
Մոռանալով, որ ինչ-որ մեկը խավարում
Չարություն է ուզում անել մեր դրախտում:[2]

---

[1] *Նույն տեղում, էջ 85:*
[2] *Նույն տեղում, էջ 11:*

……..

Ծով արցունք է թափվում,
Դիերի սարերը ինչ-որ մեկի համար ընդհանրապես լուրջ չեն,
Մարդիկ նորից թակարդի մեջ են դաժան,
Իսկ աղոթքները տաք քշել է քամին[1]:

«*Միշտ պետք է հիշես այն մասին, որ կա մեկը, որ ղեկավարում է ետնաբեմից: Եվ նրանք արյուն են ուզում: Մեր արյունը, ինչպիսինն էլ լինի էլչինը, ինչքան էլ մոտիկ ընկերություն անի քեզ հետ, մեկ է, վաղ թե ուշ նրա հորեղբայրը տանը կասի, որ դու նրա առաջին թշնամին ես: Եվ էլչինը, եթե անգամ չուզենա էլ, ստիպված է լինելու անել այնպես, ինչպես կասեն ավագները*»:[2]

«*ես չեմ հասկանում՝ ինչ է կատարվում: Մենք նստում ենք դիրքում, մեր դիմաց թշնամին է:*

Ինքներս հարձակվել չենք կարող, նրանք մեզնից քսան անգամ ավելի են ու շատ ավելի լավ են զինված, բայց թե ինչի են սպասում նրանք, չեմ հասկանում…Ինձ թվում է, ինչ-որ պայմանավորվածություն կա…Մի խոսքով՝ չգիտեմ…»:[3]

Ռուսաստանյան քաղաքացիական պարզ գիտակցման ու Արցախյան ազգային էթնիկ ինքնագիտակցման հակադրությունը որպես հիմնարար գաղափար ներգործման խորքայնությամբ փոփոխության է ենթարկում նաև մոտիվների՝ առանձնապես սիրո ու ընկերության ընկալման պատկերը: Տարածական երկու հիմնական միավորների՝ Ռուսաստանի ու Արցախի միջավայրային հակադրությանը զուգահեռվում են Մարատի և աղրբեջանցի ընկերոջ՝ Էլչինի ընտանիքների նկարագրությունները: Մարատի ու Սոնյայի պատահական հանդիպումներով սկիզբ առած ընկերությունը վերածվում է մտերմության, և Մարատը ամուսնության առաջարկություն է անում ազգությամբ ռուս Սոնյային: Հոր՝ Աշոտի խորհրդով Մարատը մեկնում է Արցախ: Արցախահայերի հետ շփումը ընտանիքներում ու դրսում, մարդկային հարաբերության ջերմությունը և ապա պատերազմական օրերը միանգամայն փոխում են սիրո ճանաչելիության սահմանները: Այստեղ սերը դառնում է զենք, և հոգուդ խորքից այն քեզ ուժ է տալիս մահը հաղթահարելու, հույս ու երազանք է տալիս, ու դու պատրաստ ես հանուն սիրո կյանքդ զոհել: Այդպես էլ եղավ, Մարատի ռուս ընկերուհին չլքեց ընկերոջը և պատերազմի

---

[1] *Նույն տեղում, էջ 206:*
[2] *Նույն տեղում, էջ 80-81:*
[3] *Նույն տեղում, էջ 262:*

վերջին օրերին զոհվեց: Դեպքերի տարածաժամանակային զարգացման ընթացքում խարխլվում է նաև Մարատի և աղրբեջանցի ընկերոջ՝ Էլչինի ընկերությունը: Սա տրամաբանական ավարտ է: Մահվան աչքերի մեջ նայելով՝ Մարատը փոխվում էր ժամ առ ժամ: Բայց այս զարգացումը սկիզբ էր առել Մոսկվայում՝ Էլչինի տանը, նրա հորեղբոր՝ բաքվաբնակ գեներալ Զաքիրի հետ ունեցած տհաճ զրույցից .«*Սակայն Մարատը զգաց, որ Զաքիրը մի երկու անգամ խեթ նայեց իրեն: Երրորդ անգամ նա բռնեց այդ հայացքը: Դա իր կյանքի ամենասարսափելի պահերից մեկն էր: Զաքիրի աչքերը մխրճվել էին իր մեջ ինչպես երկու սառը մետաղե դաշույններ, որոնք ցանկանում էին նրա սիրտը կտոր-կտոր անել: Դա մարդասպանի, մանյակի, չարագործի հայացք չէր…Ոչ, դա ուրիշ բան էր… անբացատրելի, բայց այն զգացվում էր գենետիկ մակարդակով…Մարսափի ու մահվան հետ ինչ-որ հեռավոր կապ: ……..Մարատը դա հասկանում էր: Եվ դա առաջին անգամն էր, որ նա իրեն հայ զգաց, և ինքը սկսեց լսել կանանց ու երեխաների ճիչերն ու լացերը»*.[1] Էլչինը՝ շիկահեր, կանաչ աչքերով, հարուստ ընտանիքից, կուլտուրական, Մարատի լավագույն ընկերն էր: Հարուստ էր, բայց ոչ պարծենկոտ, ուսման մեջ թերացող՝ ի տարբերություն հայ ընկերոջ՝ Մարատի: Խրամատում պառկած Մարատին բազմիցս արթնացրել են անցյալի հիշողությունները և դրանց մեջ ամենաշատը՝ Էլչինի պատկերը: Բայց նա նաև զգում է, որ Էլչինի հետ կապված ամեն ինչ արդեն դուրս է մղվել գիտակցությունից, ու բացի այդ, գենետիկ հիշողությունը նրան մղում է թշնամիներին՝ արաբին ու Զաքիրին սպանելու: Ընկերության մեջ թե' Մարատը և թե' Էլչինը ներքին դրամա են ապրում, որովհետև նրանք անտեսել էին դարավոր այն վիհը՝ ընկած հայ և թուրք ժողովուրդների միջև: Մարատին ներքին հակասության մեջ օգնության է գալիս ծերունի Մասիսը. «*Որդի՛ս, տեսնում եմ, որ քեզ համար շատ դժվար է: ……Հավատա ինձ… Ես գիտեմ այս կյանքը…Դու երբեք քեզ չես ների, որ չկանգնեցիր բոլորի կողքին: Դու արդեն տանջում ես քեզ և ավելի շատ ես տանջելու*»:[2] Նրան ընդառաջում է նաև Սոնյան.«*Եթե ես լինեի քո տեղը…տղամարդ և հայ…հավանաբար նույն բանը կզգայի:…..Դու քեզ մի կեր, գնա…*»:[3] Այս պահից Մարատի հոգին խաղաղվում է, նա վստահ է, որ պիտի գնա, միաժամանակ այն նախազգացումով, որ գնում է մահվան ընդառաջ: Այս պահից հաղթահարումը ավարտվում է, և գործում է էթնիկական գենի դարամյա կերպը.«*Հիմա կարծես ինչ-որ պայթյուն եղավ: Մարատի գլխում: Նա*

[1] *Նույն տեղում, էջ 81-82:*
[2] *Նույն տեղում, էջ 129:*
[3] *Նույն տեղում, էջ 133:*

հայտնվեց իրադարձությունների էպիկենտրոնում և իրեն հայ զգաց»:[1] Վեպի վերջին տողերում, երբ Մոսկվայում Մարատը երկխոսության մեջ է մտնում տաքսիստի հետ, նա սրտխառնուք է զգում, ինչը հիշեցնում է Սարտրի Ռոկանտեին: Տաքսիստը ադրբեջանցի էր: Մարատը կանգնեցնում է մեքենան ու իջնում: «*Նա վատ էր զգում, թեքվեց ու սիրտը ետ տվեց»*:[2] Սա էպիֆանիայի երկրորդ շրջանն էր. Մարատը Մոսկվայում անելիք չունի ու անմիջապես զանգեց հրամանատարին՝ Ստեփանակերտ: Ինչ վերաբերում է Էլչինի հոգեվիճակին, այն մնում է չլուծված հեղինակի կողմից, մինչ ըստ պատմողի, Էլչինն իր հակասական տեսակետներով դուրս է գալիս սխալ դաստիարակության դեմ: Ինչով են պայմանավորված ինքնաճանաչման ազդակները, արդյո՞ք բոլորին է բնորոշ գենետիկ հիշողության պայծառացումն ու ինքնաճանաչման պայքարը: Հեղինակն այստեղ չի համաձայնում, ու նրա ու պատմողի դիրքորոշումը նույնանում է: Սա հիմնավորվում է հայեցակարգային մի քանի տեսանկյունից: Նախ՝ առասպելական, որի համար կարևորվում է ծառի խորհրդանիշը, որը ներկայացնում է հայ ժողովրդի պատմությունը ու դրա համապատկերում հայ ընտանիքի դերը: Հաշվի առնելով, որ վեպում դրախտը Արցախն է, բնականաբար խոսքը կենաց ծառի մասին է, որն ունի իր բնորոշումները Աստվածաշնչում: Ամենադառը արցունքներ փնտրող ծառան տեսնում է մի հայ ծերունու՝ փայտե ավերված տան առաջ նստած ու արտասվելիս: Բլրից այն կողմ շարունակվող սարսափելի մարտում հսկայական հրոսակախումբը դաժանորեն սպանում էր բոլորին, այրում էր տները: Լացի ու հեկեկոցների ձայներից բարձրանում է ծերունու ողբի ձայնը: Ծերունու արցունքները ծառան բերում է սատանային, իսկ նա իսկույն ճանաչում է. «*Ես գիտեմ , թե որտեղ ես դրանք գտել»*,«*Դրախտն էր, -պատասխանեց սատանան,-իսկ այդ արցունքները թափում էր այն մարդը, որից ուզում էին խլել իր հայրենիքը»*, …….. «*Դա այն տեղն է, որ Աստված պարգևել է նրանց այն բանի համար, որ իրեն ընդունել են որպես Աստծու* », ……«*Աստված մարդկանց ստեղծեց արատներով, եթե այդ մարդկանց նա դրախտը նվիրեց, որում իր հոգին է դրել, ապա այդտեղից նրանք գնալու տեղ չունեն»*:[3] Եվ երկրորդ՝ հայ ժողովրդի պատմամշակութային հայեցակարգային պատկերը կերտվում է հայ ազգային բնավորության (հյուրասիրություն, նվիրվածություն, մաքրություն, ազնվություն), բարքերի ու ավանդույթների (ժինգյալով հացի պատրաստումը, հայկական հարսանիքի

---

[1] *Նույն տեղում,էջ 281:*

[2] *Նույն տեղում, էջ 325:*

[3] ***Ամիրով Գ.**, Արցունքներ դրախտում, վեպ, Բուկինիստ, Եր., 2022, էջ 330-331:*

արարողությունը) առանձնահատկություններով, որոնց կարելի է անդրադառնալ առանձին:

Նյութը ներկայացվել է 28.04.2023,
գրախոսման է ուղարկվել 20.06.2023,
տպագրության ընդունվել 22.06.2023:
Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել խմբագրական խորհրդի անդամ, Ù.·.¹. Æ.Î.Î³ñ³å»ïÛ³Ýը: